ક્યા રંગ હુયે જમાનેકા દેખીયે ?

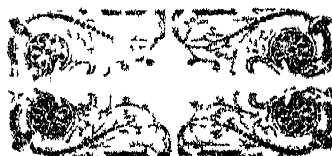
છબીલી ભઠયારી.

ઉરદુ ઝબાન ઓર ગુજરાતી હરફોમેં.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર.

બુકસેલર. સરફઅલી કીકાભાઇ.

ઠે. રીચીરોડ—અમદાવાદ.

અમદાવાદ

ડાયમંડ જ્યુબિલી પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં

પરીખ દેવીદાસ છગનલાલે છાપ્યા.

આવૃત્તિ ૨ જી.   પ્રત ૨૦૦૦

સંવત ૧૯૫૯   સને ૧૯૦૩.

કીસ્સએ.

છબીલી ભઠયારી.

શુરૂ સાથ—નામ અલ્લાહકે બખશીશ કરનેવાલા મેહરબાન.

રાવીયાંને અખબાર, ઇસ દાસ્તાંને—રંગીનકો બયાન કરતે હયેં કે શેહર હેહકીમેં એક બાદશાહ થા, કે જીસકી હાતમકો માનીંદ સખાવત, ઓર નોશેરવાંકે અદાલત, ઓર કારૂનકી બરાબર ખજાના થા, નામ ઉસકા સીકંદર—શાહ થા, ઉસકો અવલાદ ન હોતીથી. એક દીન સુબેહકે વકત સરે રાહ દીવાન—ખાસમેં બેઠા થા, જારૂબકશ બાદશાહકો દેખતા હુવા આયા, જબ બાદશાહકી ચાર આંખેં હુઇ ઉસને બાદશાહકો સલામ ન કયા બલકે બાદશાહકી તરફ ભવેં ચડહાકર કુછ દીલગીર હોકર ચલા ગયા. ઉસ વકત બાદશાહને અપને દીલમેં સોચાકે મેં દુન્યાકા બાદશાહ હું! જો સુબેહકો મેરા મુંહ દેખે તમામ દીન ખુશી હો, લેકીન ઝાડુવાલેને આજ મુજે દેખકર સલામ ન કયા, ઓર ભવેં ચડહાકર દીલમેં આઝુરદા હોકર ચલા ગયા અયસા મુજમેં કયા એબ હયે? આખર બાદશાહને જાના કે બ—ઝાહીર ઓરતો કોઇ એબ નહીં હયે સીવાય ઇસકે કે મેરે અવલાદ નહી હોતી, શાયદ ઇસી સબબસે જારૂબકશ અપને દીલમેં રંજીદા હુવા કે આજ સુબેહ અપસે બે અવલાદના મુંહ દેખા! ખુદા ખેર કરે કીસીસે તકરાર ન હો. બાદશાહને સોચા કે દાદાકા નામ હમારે બાપસે ચલા, ચલા, ઓર બાપકા નામ મુજસે ચલા, અબ મેરા નામ કીસસે ચલેગા અયસી બાદશાહીસે ફકીરી બેહતર હયે. બાદશાહને ઉસી વકત દીવાનખ સરે. ઉઠકર મેહલમેં આયા, ઓર તમારા બદન નંગા કરકે દુપટ્ટાકી કફની ફાડકર ગલેમેં દાલી; ઉસી વકત તમામ શેહરમેં બાદશાહકી ફકીરી લીબાસ પેહનનેકા પુકારા હોગયા. ઓર જીસને સુના રોરન બાદશાહકે સાથ હોલ્યા. જબ બાહીર નીકલે, સબ હાઝરીનને હાથ બાંધકર આજીજીસે અરજકી કે હમ સબ આદમી આપકે સાથ ચલેંગે, ઓર આપકી તકલીફ કે હમરાહ રહેંગે; હુઝુર તો ફકીરી લીબાસ પેહનકર [illegible] ઓર હમ ભી [illegible] (અપના લીબાસ) પેહનકર

આરામ કરેંગે ? બાદશાહને ફરમાયા કે મેરેવાસ્તે હૈફ (અફસોસ) કે અબ મેરે કોઇ "વારીસ" તાજો-તખ્તકા નહીં ! ! અય વજીર બા-તદબીર, તુ શેહરમેં જાકર બાદશાહત કર. મૈં રાહે ખુદામેં ફકીર હોતા હું. વજીરને હાથ બાંધકર અરજકી કે મૈં નીમક-હલાલ હુજુરકા હું, મૈં હમ રીકાબ આપકે ચલુંગા ! દુસરે વકત બાદશાહને ફીર વહી જવાબ (જો અવ્વલ કહાથાસો) દેકર ફરમાયા કે મેરી ખુશી યહી હયે કે તું જાકર બાદશાહી કર. ઓર રયતકી નીગેહબાનીમે મશગુલ હો. આખરકાર બાદશાહને સબ આદમીયું કે મએ વજીરકે શેહરકી તરફ રૂખસત કયા, ઓર બાદશાહ અકેલી જંગલકી તરફ રવાના હુવા. જબ બાદશાહકો ચલતે ચલતે દો-પેહરકા વકત આયા, એક ઝાડકે સાયામેં ઉદાસ ગમગીન હોકર બેઠ ગયા. ઉસ વકત ખુદાવંદ કરીમકો ફકીરી બાદશાહકી પસંદ આઇ, ઓર ખુદાવંદ કરીમ ખુદ ફકીરી લીબાસ મેં બાદશાહકે પાસ આકર ખડા હુવા ઓર બાદશાહસે પુછા કે તુ દીલગીર ઓર ઉદાસ કયું ? બાદશાહ સુનકર ખામોશ હો રહા. દુસરી બાર ફીર ફકીર (ખુદાવંદ કરીમ) ને બાદશાહસે વહી કહા. આખર બાદશાહને ખફા હોકર કહા તુજે કયા કામ હરે અપના રસ્તા લે ! તું મેરી આરજુકો સુનકર પુરા નહીં કરસકતા. ફકીરને કહા તું અપની મતલબ બયાન કર મૈં ખુદાસે દુઆ કરકે તેરી ઉમ્મીદ પુરી કરાદુંગા. ઉસ વકત બાદશાહને કહા મેરે અવલાદ નહી હોતી ! ફકીરને યે બાત સુનકર દુઆ કરકે કહા, અબ તુ શેહરકો જા ઓર અપની બીબીસે સોહબતકર ઉસકો હમલ (પેટ) રહેગા, ઓર બઅદનવ મહીનેકે એક લડકા પૈદા હોગા. બાદશાહ ફકીર સાહીબસે યે બાત સુનકર બહોત ખુશ હુવા, ઓર ફકીરસે રૂખસત હોકર શેહરમે આયા ઓર મેહલમેં દાખીલ હુવા, ઓર ફકીરી લીબાસ બદનસે ઉતારા ઓર બાદશાહી લીબાસ પેહના. તમામ સેહરમેં ખબર પોંહચીકે બાદશાહ સેહલુ (ખુદકે મકાનુંમે) આગએ ! ઇસ ખબરકો સુનતેહી હરએક ઉમરાવ-રઇસકે શાદયાને ખુશીકે બજને લગે, ઓર ખૈરાત હોને લગી; તમામ ઓરતુને બાદશાહને દરબાર આમ (જાહીર મજલીસ) કયા, ઓર તમામ ઉમરા ઓર રઇસ (અમીરો સારદાર વગૈરા) શેહરકે નજરે હાજીર હુએ; બાદશાહને હરએકકી નજરેં બહોત ખુશીસે કબુલ કી, ઓર મુવાફીક હરએકકે રૂતબાકે સબકો ઇનઆમો ઇકરામ બખશીશ ફરમાયા, ઓર તમામ શેહરમેં જલસા હુવા; ઓર બાદશાહ અવ્વલકે માફીક સલતનતકે કારોબારમેં મશગુલ હુવા.

હરએક ઇન્તઝાકરશો એક દીન બાદશાહ બૈઠે હુએ દરબાર કર રહેથે કે દાયાને અરઝકી કે જહાં પનાહ! હુઝુર કે (આપકે યહાં) શાહઝાદા પૈદા હુવા હયે! યે ખુશ ખબરી સુનકર બાદશાહકો બહોત ખુશી હુઇ, ઔર ઉસ દાયાકો જાગીર ઔર હાથી ઘોડે વગેરા ઇનઆમ દીએ, ઔર તમામ શેહરમેં નૌબતખાના બજને લગે ઔર મુબારક બાદીકા તમામ શેહરમે ધુમ મચ ગઇ. બાદશાહને ઉસી વક્ત નુજુમ્મુકો તલબ કીયા, નુજુમ્મુંને સાઅત (ઘડી) કો દરયાફ્ત કરકે અરજ કયા જહાં પનાહ! શાહઝાદા બડા ખુશ નસીબ હયે, શેહનશાહી કરેગા. કરેગા બાદશાહને નુજુમ્મુકો ઇનઆમ દેકર રૂખસત કીયા, ઔર નામ ઉસકા રમન-શાહઝાદા રખા ઔર શાહઝાદાકી પરવરીશકે વાસ્તે દાઇ. અન્ના વગૈરા મુકરરર કી ગઇ ઔર શાહઝાદા પરવરીશ હોને લગા. જબ પાંચ બરસકા હુવા વાસ્તે પઢાનેકે એક ઉસતાદકે સીપુરદ કીયા સાત બરસકે અંદર તમામ ઉલુમ હાસીલ કીએ. તબ ઉસતાદ, શાહઝાદાકો સાથ લેકર બાદશાહકી ખીદમતમેં હાઝીર હુંવા, ઔર અરઝ કીયા કે શાહેઝાદા તમામ ઉલુમસેં ફારીગ હોગયા હયે. બાદશાહને શાહઝાદેકા ઇમ્તેહાન લીયા તો ઉસે હર ઇલ્મમે સબસે બઢકર પાયા, બહોત ખુશ હુંવા ઔર ઉસતાદકો બહોત ઇનઆમ ખીલઅત (શાલદોશાલે) જાગીર વગૈરા દેકર રૂખસત કીયા. ઉસ વક્ત શાહઝાદાને આદાબ બજાલાકર હુઝુર મેં અરઝકી કે આપને ઉસતાદકો ઇનઆમ વ જાગીર આતા-કીયા. ઔર મુંજકો હુઝુરને કુછભી નહીં દયા! ઉસકા કયા સબબ હયે? બાદશાહને ખુશ હોકર કહા કે યે સબ મુલ્કો ખઝાના તુમહારા માલ હયે, તુમ ઇસીકે માલીક હો યે બાત સુનકર શાહઝાદા ખામોશ હો રહા.

એક રોઝ બાદશાહઝાદા, બાદશાહકી ખીદમતમેં હાઝીર હુવા ઔર આદાબ બજા લાકર અરઝકી કે હુઝુર ફીદવીકા ઘરમેં બૈઠે બૈઠે જી ઘબરાતા હયે, ઉમ્મીદવારહું કે કમતરીનકો શીકાર ખેલનેકી રજા મીલે? ઔર એક ઘોડાભી ઇનાયત હોય. બાદશાહને ઉસી વક્ત તબે-લાકે-દારોગાકો ફરમાયા કે ફલાન ઘોડા, જો ખાસ હમારી સવારીકા હયે શાહઝાદેકો દે દો; ઔર શાહઝાદેસે કહા તુમ દીનભર શીકાર ખેલા કરો, ઔર શામકો હરરોજ ઘરે આજાયા કરો. શાહેઝાદા રઝા લેકર આદાબ બજાલાયા, ઔર ખુશ હોકર ઘોડેપર સવાર

[illegible]

તમામ દીન શીકાર ખેલા કરના ઓર શામકો મેહલમેં દીવાન આમ શાહજાદેકો ઈસી તરેહ ચાર—મહીને ગુજર ગએ. એક—દીન શાહજાદા હમેંશાકે મુવાફીક શીકાર ખેલકર આતાથા, રાસતે મેં એક કુવેપર "એક—ભઠયારી" પાની ભર રહીથી. શાહજાદાકી ઉસસે ચાર આંખેં હુઈ ઉસકો દેખતેહી બેહોશ હોગયા. નોકરને યે હાલ દેખકર શેહજાદેકો ઘોડેસે ઉતારા, થોડી દેરમેં શાહજાદેકો હોશ આયા; ઉસ વકત શાહજાદેને સબ નોકરૂંસે કહા કે તુમ આગે ચલો મેંભી આતાહું ઓર ફકત એક ખીદમતગારકો અપને સાથ રખા. જબ નોકર ચલે ગએ, ઉસ વકત ઉસ—નોકરસે (જો ઉસકે પાસ હાઝીરથા) કહાકે તું ઈસ ભઠયારીકે પીછે ચલા જા. ઓર દરયાફત કરકે યે કહાં રેહતી હયે ઓર કયા નામ હયે ઓર કયાં ઝાત? ખીદમતગાર બમુ જબ હુકમ શાહજાદેકે પનહારી (પાની ભરનેવાલી) કે પીછે હોલ્યા. જબ કરીબ શેહેરકે પોંહચા, વો "ભઠયારી" સરાએ (મુસાફરખાના) મેં ચલી ગઈ ઓર ઉસી ઘરમેં એક બુડી હીયા બેઠીથી. ખીદમતગારને ઈસસે પુછા કે અય કે અય માદરે—મેહરબાન! યે પનહારી જો પાનીલીયે જાતી હયે ઉસકા કયામ નામ? બુડહીયાને જવાબ દીયાકે ઉસકા નામ "છબેલી—ભઠયારી" હયે. ઓર સામનકે ઘરમે રહેતી હયે. ખીદમતગાર યે બાત સુનકર શાહજાદેકે પાસ આયા ઓર તમામ હાલ બયાનકયા; શાહજાદેને કહા મુજકો ઉસી ભઠયારીકે મકાન પર લે ચલ. ખીદમતગાર ઘોડેકી લગામ થામે હુએ સરામેં દાખીલ હુવા. શાહજાદેકો દેખકર ચારૂં તરફસે ભઠયારીયુંને બુલાના શુરૂ કયાકે અય સીપાહી ઈધર આઓ! હવાદાર મકાન, નીબકે દરખ્તકા સાયા અચ્છી ચાર પાઈપર આકાર બેઠો. ગરઝકે હરએક નએ—નએ અંદાઝસે અપને મકાનકી તઅરીફ કરકે બુલાતીથી. શાહજાદાને નોકરસે કહાકે તુ ઉસી ભઠયારીકે મકાન મુજકો લે ચલ, ઓર કીસીસે મુજકો ગરઝ નહીં હયે. ખીદમતગારને છબીલીકે દેરાંપર શાહજાદેકો લાકર ઉતારા. ઉસી વકત છબીલીકી સાસને આવાજ દી કે "બહુ—છબીલી" બાહીરઆ! એક સીપાહી આયા હએ ઉસકો અછી ચાર પાઈ બીછાદે. ઉસવકત (છબેલીને) ચાર પાઈ બીછાકર કહાકે અય સાહીબ! ચાર—પાઈપર બેઠીએ, આરામ કીજીએ શાહજાદાયે બાત સુનકર બહોત ખુશ હુવા, ઓર ઘોડેસે ઉતરકર ચાર—પાઈપર બેઠા છબીલીને ગરમ—પાનીસે શાહજાદેકે હાથ—પાંઉ ધુલાએ ઓર ખીદમતગારસે કહાકે ઘોડા નીબકે દરખ્તસે બાંધ દે [illegible] હરી ઘાસ ઉસકે આગે [illegible] શાહજાદાને [illegible] માંગા, છબીલી [illegible] પાની લાઈ, [illegible]

ખુશ હુવા. ફીર છબેલીને હાથ–બાંધકર કહાકે હજરતકે વાસ્તે કયા ખાના પકેગા ? ફરમાઇયે. ઉસી વકત શાહાજાદાને ખીસે-મેંસે એક—અશરફી નીકાલકર છબેલીકો દી, ઓર ફરમાયાકે બહોત ઉમદા ઓર તોહફા ખાના પકાના. છબેલી અશરફી લેકર સાસકે પાસ ગઇ. ઓર કહાકે સીપાહીને યે અશરફી દી હયે ઓર ઉમદા—ખાના પકાનેકે વાસ્તે કહા હયે. ઉસકી માઅને કહાકે દો–આદમી ઓર એક ઘોડા હયે ઓર એકઅશરફી ખાનેકે વાસ્તે દી હયે જાકર દરયાફત કરેકે આપકે સાથ કીતને આદમી હયેં. ઉનકા વાસ્તે ખા ખાના ત-યાર કીયા જાવે ? છબેલીને ફીર આકાર શાહઝાદાસે પુછા કે કીતને આદમીયુંકા ખાના પકાયા જાવે ? શાહઝાદેને જવાબ દીયા કે દો–આ-દમીયુંકા ખાના તયાર કરો. ઓર ઘોડેકા ઘાંસ ઓર દાના દાલદો, ઓર બાકી (પૈસે) તુમ રેહને દો. છબેલી યે સુનકર સાસકે પાસ ગઇ ઓર કહાકે દો–આદમીયુંકા ખાના પકા દો, છબીલીકી સાસ દી-લમે ખ્યાલ યયા યે બડા "અમીર આદમી મઅલુમ હોતા હયે ? ઉસને ફક્ત ખાનેકે વાસ્તે એક અશરફી દી હયે. છબીલીકી સાસને એક પાન લગાકર છબેલીકે હાથ ભેજા કે જાકર સીપાહી કોદેઆ. છબેલી પાનકી ગીલોરી–(બીડા) લેકર શાહઝાદેકે સાથ આઇ, શાહજા-દેને પાન ઇસસે લે લીયા ઓર ખીસેમેંસે દો–અશરફીયાં નીકાલકર છબેલીકો દીં ? તબ સાસને મઅલુમ કયા કે યે છબેલીપર આશક હુવા હયે, બઅદ થોડી દેરકે એક ઉમદા પાન બનાકર ઓર ચાંદીકી વર લગાકર છબેલી હાથ શાહઝાદાસે પાસ ભેજી; છબેલી દો બારા પાન લેકર આઇ ઓર શાહઝાદાસે કહા કે હજરત "પાન નોશ" કી-જીએ ! શાહજાદાને કહા કે આગેકો (રૂબરૂ) આઓ ? છબેલીકા હાથ પકડકર પલંગપર બીઠાયા, છબેલીને હાથ બાંધકર અરઝકી કે હમારી મકદુર નહીં કે તુમ્હારે બરાબર પલગપર બયેઠે ? તબ શાહ ઝાદાને કહાકે તુમકો મુઆફ હયે, બેખોફ પલંગપર બયેઠો, યે સુનકર છબેલી શાહઝાદેકે સાથ પલંગપર બૈઠ ગઇ ઓર છબેલીને શાહઝાદેસે કહાકે અવ્વલ તુમ મુજસે ઇસ બાતકા ઇકરાર કરો કે જબતક તુમ દેહલીમેં રહો મેરે દેરેમેં રહો, ઓર સીવાએ મે કીસી રૂબરૂ કી તરફ નજર ઉઠાકર ન દેખો ? શાહઝાદેને ઇસબાતકો કબુલ કયા ઓર ખુદાકી ક-સમ ખાઇ, ફીર છબેલી ઓર શાહઝાદા દોનુ ખુશ ખુરરમ હોકે બાતે કરને લગે. નોકરને ઉસી વકત મકાનકે દરવાઝાપર પરદા ડાલ દીયા, ઓર ઉસી વકત શાહઝાદાને છબેલીકો આગોશ (ગોદ) મેં લીયા

ઓર શરબતે-વસ્લ પીનેલગે ઓર જીંદગી ઝીંદગીકા મ—

લબુંસે મીલે લબ બદનસે બદન,
દીલુંસે મીલે દીલ—દહનસે દહન,

શાહઝાદા એશમેં મશગુલથા કે નૌકરને અરઝકી કે વક્ત શામકા નઝદીક આયાં? શાહઝાદા સુનકર ખડા હોગયા, છબેલીને કહાં કહાં જાતેહો? શાહઝાદેને કહા મકાનકો જાના હય? શાહઝાદેને કહા કે આપકે ખાના વગૈરાકા ક્યા બંદોબસ્ત ક્યા જાય? છબીલીને કહા કે શામકો ખાના આપને ઘર જાકર ખાઉંગા, યે કહકર ઘોડપર સવારહો નૌકરકો સાથ લેકર મહેલકીતરફ રવાના હુવા, છબેલી ખડીહોકર દેખતી રહી જબ નજર આનેસે મોકુફ હુવા ફીરકર મામકે પાસ આઈ, ઓર પાંચ—અશરફીયાં જો ચલતે—વક્ત શાહઝાદેને દીથી વોભી મામકે હવાલેકી, મામને દુ અશરફીયાં લેકર બચ્ચુકા (છબેલીકા) ખાના પીના તયાર કયા.

દુસરે દીન શાહઝાદેને સબ નૌકરોંકો હમરાહ ચલને શીકારકા ગા. હકે મનસુબા કયા, ઓર કહાકે હુકમુમકી બગબગે "શીકાર" બડી ખુશીસે હાથ આતા હય ફક્ત એક નૌકર કો સાથ લેજાઉંગા ગરજકે નૌકરકો જો શાહઝાદેકા હમરાઝ (ભેદુ) થા ઉસકો સાથ લેકર છબીલી ભઠયારીકી સરામેં દાખીલ હુવા, ઉસી વક્ત છબેલી શાહઝાદેકે પાસ આકર બયઠી. જબ વક્ત દોપહરકા હુવા. દોનુંને સાથ બેઠકર ખાના ખાયા, બઅદ ફરાગત ખાનેકે છબેલીને પાન બનાકર શાહઝાદેકો દયા, શાહઝાદેને પાન લેકે ખાયા બઅદ થોડી દેરકે દોનુ ખુાબગાહ (બીછોનેપર) મેં ગએ ઓર નૌકર ઉનકા ચોકી પેહરા દેતા રહા ગરજ તમામદીન એશો—અશરતમેં ગુજરે, જબ વક્ત શામ આયા શાહઝાદા ઘોડેપર સવાર હોકર નૌકરકો સાથ લેકર ચલા ઓર મેહલમેં દાખીલ હુવા.

ગરજ શાહઝાદા ઇસીતરેહસે હરરોઝ છબેલીકી પાસ સુબોહકે આતા ઓર તમામ દીન ઉસકે સાથ એશો—અશરતમેં મસગુલ રેહતા શામકે વક્ત ઘરકો જાતા ઇસીતરેહસે મુદ્દત ગુઝરગઇ, રફતા—રફતા ઉસકી ખબર તમામ સેહરમેં મશહુર હોગઇકે શાહઝાદા છબેલીપર આશક હોગયા હયે ઓર તમામ દીન ઉસકે પાસ રેહતા હયે. આખર એક દીન બાદીશાહને વઝીરસે આકર શાહઝાદેકી કયેફીયત (હકીકત) તમામ બયાનકી, વઝીરને યે બાત સુનકર શાહઝાદેકે હાલપર બહુત અફસોસ કયા ? ઓર આપને દીલમેં ફીકર કરને લગાકે [illegible]

.. હુઝુરમેં કરની ચાહીએ: ઓર અગર મેં એ આપ ખબર ન કરૂં ? ઓર બાદશાહકો કીસી દુસરે શખ્શકી મઆરતસે યે બાત મઅલુમ હુઈતો યે બાત (બાદશાહકો ખબરકા ન દેના) મેરે હકમેં અચ્છી ન હોગી. આખર વઝીરને સોચા કે જીસવકત બાદશાહ અકેલે ખુશીકે વકતમેં હોંગે, ઉસ વકત અપસે માજરેકા કેહના મુનાસીબ હયે. ચુનાનચે એકદીન બાદશાહ ખીલવતમેં બડી ખુશીસે બયઠેથે, વઝીરભી ઉસી વકત આદાબ બજાલાકર અરજ કરને લગાકે હુઝુર ? મેરી જાન-બખશી કરે તો એક અરજ કરૂં ? બાદશાહને કહાકે અયસી કયા બાત હયે ? જો તુ જાન બખશી ચાહતા હયે ? આખર બાદશાહને કહાકે તેરી જાન તુજકો બખશી, અરઝર ઉસ વકત વઝીરને હાથ બાંધ કર અરજ કયાકે શાહઝાદા એક ભઠીયારી પર આશક હુવા હએ ? ઓર હુઝુરસે શીકારકા બહાના કયા હયે ઓર હર રોજ ઉસકે પાસ જાતા હયે, ઓર તમાંમ દીન ઉસકે પાસ રેહતા હઅ ઓર શામકો મેહલમે આતા હયે ઓર સબ નૌકર કો અપને સાંથ લેજાનેસે મનઆકર દયાહયે: ઉઝ ખીલવત ખાનેકે એક નોકરકો સાથ અપને લેજાતા હયે, ઉસકા કયા બંદોબસ્ત કયા જાએ? બાદશાહ ઈસ બાતકે સુનતેહી ગઝબનાક હોગયા, ઓર તમામચેહરા ગુસ્સેમે આગકી માનીંદ લાલ હોગયા (?) ઓર વઝીરસે કહાકે અય બે દગા તુ ગરદન મારનેકે લાયક હયે, મગર લાચાર હુ કે તુને અવ્વલ હી મુજસે જાન-બખશી કરાઈ હયે અબ તુજસે કયા કહું? ઈસ બાતકા પેહલેહી તુજે બંદોબસ્ત કરના ચાહીએથા"

"ગુરબા કુશતન અવ્વલરોઝ બા બીયાદ",

(બીલ્લીકા મારના પેહલેહી રોઝ ચાહીએ)

અય વઝીર ? અબ તેરી ખયેર ઈસીમેં હયે કે જાકર ઈસકા બંદોબસ્ત કર ? વરના તેરે હકમે અચ્છા ન હોગા. વઝીર ઉઠકર આદાબ બજા લાકર બાહીર દરબારમેં આયા, ઓર ઉમરા ઓર દરબારકે સબ આદમીયુંકો જમ આ કયા, ઓરઉન સબસે સેહઝાદાકે બાબમેં મશવરા કયા, સબને બાહમ યહી સલાહદીકે શાહઝાદેકી શાદી કરદેની ચાહીએ, તાકે છબેલીકા ખયાલ ઉસકે દીલસે છુટ જાવેગા, ઓર અપની બીબીકે સાથ એશમેં મસરૂક (મશગુલ) રહા કરેગા, કયુંકે જો ચીઝ ઘરમેં મૌજુદહો ફીર જાહીર જાનેકી કયા ઝરૂરત હયે ? આખર અમર, વઝીર બાદશાહકી ખીદમતમેં હાઝીર હુવા ઓર અરઝ કીકે જહાં પનાહ, જીકી અમાન હોતો એક અરઝ કરૂં ? બાદશાહને ફરમાયા બયાનકર. ફીર વઝીરને હાથ બાંધકર અરઝ કીકે હુઝુર;

જૈસેકી શાદી કરની ચાહીએ ? તાકે ઉસકે દીલસે ખયાલ "છબી..... —તા રહે. યે સુનકર બાદશાહને ફરમાયાકે અગર ઉસકે વો બીબી (શાહઝાદી ઓરત) પસંદ ન આઇતો ? શાદી કરના ઓર ન કરના બરબાદ આમમેં આયા. ઓર શેહરકી મશહુર કુટન્યુંકો તલબ કરકે ઉનસેકહાકે તુમસે એક—કામ હયે. અગર તુમસે ઉસકા અંજામ (બંદોબસ્ત) બખુબી હો ગયાતો તુમકો ઇનઆમ તુમ્હારે હોસલેસે ઝીયાદા મીલેગા. હરએકને હાથ—બાંધકર અરઝકીકે હમ દીલો—જાનસે કોશીશકરેંગે, હુઝુર હમકો ઝાહીર ફરમાવેં કે કયા કામ હએ ? ઉસવકત વઝીરને સારી કયેફીયત શાહઝાદા કેફી ઉનકે રૂબરૂ બયાનકી ઓર કહાકે બાદશાહકા તુમ સબકો યે હુકમ હએકે જીસ કદર જવાન ખુબ સુરત લડકયાં શેહરમેં હએં; ઓર નઝદીકો—દૂર શેહરકે હોં ઉનકી તસવીર ખંચવાકર હમકો લાદો ? ઓર એક મશાના (ચોટીપટી કરને વાલી કુટ) કે હમરાહ એક મુસવ્વર (તસવીર ખેંચનેવાલા) કો કરદયા, એક જગેહપર એક મશાતને મુસવ્વરસે કહાકે તુમ એક તીશત (બરતન) મેં પાની ભરકર દીવારકે નીચે રખો, મયેં થોડી દેરમેં યહાંકી લડકીકો કીસી બહાનસે કોઠેપર લાતીહું; ઓર તમાશા દેખનેકે બહાના જીસ વકત વો નીચેકો નીગાહ કરેગી ઉસકા સાયા તીશતકે પાનીમેં પડેગા, તુમ ઉસવકત ઉસકી તસવીર ખેંચ લેના. ચુનાચે મુસવ્વરને બમુજબ કેહને મશાતાકે અમલકીયા, ઓર બએદ થોડે અરસા કે ઉસકી શબીહ (પરછાયા) પાનીમેં દેખકર તસવીર ખેંચલી ગરઝકે હરએક મશાત ઇસી તરેહસે તસવીરેં તય્યાર કરકે વઝીરકી ખીદમતમેં હાઝરકીં, ચંદરોઝમેં કસરતસે તસવીરે વઝીરકે પાસ જમઆ હોગઇ. ઉસ વકત વઝીરને કડયેકો બુલાકર હુંકમ કયાકે સરેરાહ ફલાની જગેહ દોનુ તરફ પક્કી દીવારેં તય્યાર કરદે ? બમુજબ હુકમ કે ફૈરન વો દીવારે તય્યાર હોગઇ, ઓર તસવીરે નાઝનીનુંકી ઉન દીવારૂંમેં લગાઇ ગઇ. ચુનાચે શાહઝાદા ઉન સબ તસવીરૂંકો દેખતા મેહલમે દાખીલ હુવા અપને દીલમેં કહેને લગાકે "છબીલીકી" સાની ઇસમેં કોઇ તસવીર નહીં. ઇસીતરેહ શાહઝાદા હરરોઝ ઉન તસવીરૂંકો દેખતા ચલા જાતા. ઉસકી નઝરપર કીસીકી તસવીર નહીં ચડહતી. એક મશાતાને એક ઝમીનદારકી લડકીકી તસવીર લાકર વઝીરકે હવાલેકી, વઝીરને ઉસ તસવીર કોભી ઉસી દીવારમેં લગાદી યા શાહઝાદા મઅમુલ તસવીરૂંકો દેખતા હુવા ચલા આતાથા કે ઉસકી નીગાહ ઉસી ઝમીનદારકી બેટી પરપડી, દેખતેહી બે ઇખ્તીયાર હોકર ...કે ! કેહકર મેહલમેં ચલાગયા, વઝીરને વો આરસીયુંકો ...

ડ રખાથા (જાસુસુંકો) વો ઇસ બાતકે સુનતેહી ફોરન વઝીરકો પાસ ગએ, ઓર જાકર ખબરકીકે શાહઝાદાને ઉસ નઇ તસવીરકે જો કલકે દીન લાઇ ગઇથી (ઝમીદારકી બેટીકી) દેખકર ઇસતરેહસે કહા, ઓર બહોત દેરતક ઉસકો દેખતા રહા, વઝીરને જાસુસુંસે યે બાત સુનકર ઉસ મશાતાકો તલબ કયા જીસને વો તસવીર લાકર દીથી, ઉસસે પુછા કે યે તસવીર કીસ લડકીકી હય? ઉસને કહાકે યે તસવીર " નચહતર કુંવર " કી હએ, ઓર માનસીગ ઝમીનદારકી બેટી હયે; વઝીરને ઉસ મશાતાકો બહોત ઇનઆમ દીયા.

વઝીર બાદશાહકી ખીદમતમેં હાઝીર હુવા ઓર તમામ માજરા બયાન કયા, બાદશાહને ફરમાયા કે હમ ચાંદરાતકો દરબાર આમ કરેંગે તુમ ઇસકી ખબર તમામ શેહરમે કરદો? ઓર જીસ વક્ત માનસીંગ ઝમીનદાર હાઝીર હો ઉસવક્ત તુમ હમકો યાદ દીલાના. વઝીરને એ હુકમ બાદશાહકા સુનકર તમામ શેહરમેં દરબાર આમ કરનેકી મુનાદી કરાદી ચુનાચે ચાંદરાતકો તમામ શેહરકે રઇસ, ઓર નઝદીકો દુરકે ઝમીનદાર હાઝીર હુએ. સબને બાદશાહકો નઝરેં ગુઝરાની બાદશાહને હરએકકી નઝરેં કુબુલકીં, ઓર ઉનકે રૂતબાકે મુવાફીક સરપાઓ દીઆ. અખીરમેં ઠાકરસીંગને આકર નઝરદી, વઝીરને બાદશાહ સલામતકો ઇશારા કીયા! બાદશાહને ફરમાયા કે આજ " માનસીંગ " નહીં આયા? ઠાકરસીંગને હાથ બાંધકર અરઝકી કે જનાબ! વો ઘરપર હયે. બાદશાને ફરમાયા કે માનસીંગ કો બુલાઓ? બમુજબ હુકમ બાદશાહકે સવાર ઉસીવક્ત દોડે ઓર જાકર માનસીંગકો ખબર દી કે તુમકો બાદશાહને યાદ કીયા હય. માનસીગકે દીલમેં વહેમ ગુઝરાકે મૈં તો આદનાસા આદમી હું ઓર પેહલે કભી બાદશાહને યાદ નહીં કીયા! આજ કયા સબબ હય જો બાદશાહને મુજે યાદ કીયા હય! ખુદા-ખૈર કરે. ગરઝકે ઇસિ તરેહકા ખ્યાલ અપને દીલમેં, ઓર ફીકર કરતા હુવા દરબાર-શાહીમેં આકર હાઝીર હુવા; બાદશાહકે રૂબરૂ હાથ બાંધકર ખડા હોગયા. બાદશાહને ઉસકો અપને પાસ બુલવાકર કહા કે માનસીંગ! હમકો એક ચીઝકી ઝરૂરત હય વો તેરે પાસ હય, તું હમકો દેયગા યા નહીં? ઉસને અરઝ કી કે હઝુર! અયસી કયા શૈ ચીઝ) હયે જો મેરે પાસ હયે? હઝુર! અયસી કયા શૈ (ચીઝ) હયે જો મેરે પાસ હયે? હુઝુર! ઇરશાદ (હુકમ) ફરમાવે મૈં કભી ઉસકે દેનેમેં દરેગ (ઉઝુર) વઇનકાર ન કરૂંગા.

ઉસ વક્ત બાદશાહને ફરમાયા કે તું અપની લડકીકી શાદી મેરે બેટેકે સાથ કરદો? ઉસને કહા કે મુજકો મનજુર હય, લેકીન

મેહલત (ફુરસત. મુદ્દત) ચાહતાહું? તાકે મૈં અપને બડેભાઇ ઓર બીબીસે ઇસ અમરમેં મશવરા કરલું. બાદશાહને ઇસ બાતકો કુબુલ ફરમાયા ઓર ઇરશાદ ક્યાકે તુમ ઇસ વક્ત જલ્દ જાકર સવારીમેં (ગાડી) સવાર હોકર જાઓ, ઓર ઇસ બાતકા જવાબ જલદી લાઓ? મૈં તુમહારે આનેકા મુનતઝર હું ગરઝકે માનસીંગ ઉસી વક્ત સવાર હોકર શેતાબ અપને ઘરમેં અપની બીબી પાસ આયા, ઉસકી બીબીને કહા ખેર હય? બાદશાહકે પાસ તુમ હો આએ હો! ઉસને કહા હો તો આયા, લેકીન બાદશાહને યે બાત ફરમાઇ હય કે તુમ અપની લડકીકી શાદી મેરે શાહઝાદેકે સાથ કરદો! મૈ ઇસકી સલાહ (મશવરત) તુજસે કરનેકો આયાહું ઉસને કહા તુમને ક્યા જવાબ દયા? કહા મૈંને તો કુબુલ કરલીયા; ઓર બાદશાહસે યે બાત કેહ આયાહું બશરતેકે મેરી બીબી ઓર મેરા-ભાઇ કુબુલ કરે ઉસ બીબીને જવાબ દયાકે તુમને ક્યા ખુબ ક્યા જો કુબુલ કરલીયા! બાદશાહકો જાગીરદાર બેટી દયા કરતે હય, ઇસકે સીવા બેટીકા-બીયાહ કીસી ન કીસીકે સાથ કરના પડતા; એ બાત અચ્છી હુઇ કે બાદશાહને અપને મુહસે ખુદ કહી, બાદશાહ હમેશાકો તુમહારા એહસાનમંદ રહેગા, ફીર ઉસને અપને બડે ભાઇકો બુલાકર ઉસસે મશવરા ક્યા, ઉસનેભી ઉસકી બીબીકે કોલ (બાતકી તાઇદ (ટેકા) કી. ફીર માન સીંગ અપની બેટીકે પાસ આયા, વો અપની સહીલ્યુંમેં બેઠી ખેલ રહીથી બાપકો દેખકર ખડી હોગઇ. માનસીંગને કહા અય-બેટી! તેરી-શાદી બાદશાહને અપને બેટેકે સાથ કરનેકો કહા હયે, ઓર મેંભી કુબુલ કર આયાહું, તેરી ઇસમેં ક્યા મરઝી હયે? ઉસને જવાબ દયા, આપ મેરે માલીક હયે આપકો ઇખતીયાર હયે, માનસીંગ એ જવાબ સુનકર બહોત ખુશ હુવા ઓર સવાર હોકર ફોરીન ખીદમતમેં બાદશાહકી હાઝીર હોકર અરજકી કે મે અપની બીબી, ઓર ભાઇ વગેરાસે દરયાફ્ત કર આયા. હુઝુર મેરી દો-બાત કુબુલ ઓરભી ફરમાવેં તો એન-બંદા-પરવરી હયે. બાદશાહને ફરમાયા કે વો દો-બાત ક્યા હયે! બયાન કર? ઉસને કહાકે અવ્વલતો " બીયાહ " હીંદુઓકી રીસમકે મુવાફીક હોગા? ઓર દુસરી હુઝુરકો " બરાત " (શબ્બતશાત) લેકર મેરે મકાનપર, યાને કસબે ચોથેડમેં (ઉસ ઝમીનદારકે ગાઉંકા નામ હયે) આના હોગા? બાદશાહને ફરમાયાકે હમકો દોનું-બાતેં તેરી મનઝુર હયે ઉસવક્ત બાદશાને માનસીંગકો બડા ભારી "ખીલઅત" (સરપાઓ) અતા ક્યા ઓર દરબાર બરખાસ્ત હુવા.

ફીર માનસીંગને લગન લીખવાકર બાદશાહકે પાસ ભેજા, બાદશાહને વઝીર વ દીવાનવગેરાસે ફરમાયા કે તુમ હીંદુઓકા રીસમકે

કૈન મોહબ્બા કરદો ? ઉસીવકત ફરરદ બ

... ખડકકર) ચોકી બીછાઈ, ઓર પીડત-નજુ હર

સાઅત (વકત) નેક દેખકર શાહઝાદેકો તલબ કયા ઉસ

વકત હકરારાકો ભેજકર શાહઝાદેકો બુલાયા, શાહ

બાપકા સુનકર ખડા હોગયા ઓર હરકારા ! બાદ

હમરાહ ચલા આયા ઉસ વકત નજુમ્યું ને શાહઝાદેકે હાથ

દેયર ચોકીપરા બીઠાયા. ઓર તમામ રીસમ્યાત—હીંદુઓકે બમુજબ

અદાકી. ફીર શાહઝાદા લગન લેકર મેહલમેં આયા ઓર અપની વા-

લીદા (મા) કી ઘોદમેં લગન રખદીયા ઉસીવકત " મુબારકબાદ " કી

આવાઝ ચારે તરફસે બુલંદ હુઈ, ઓર ચોંડીયાં-બાંદીયાં વગેરા ગાનેમેં

મસરૂફ હુઈ. વહાં મેહઝાદેકી-છબેલીકે ખયાલમેં મુઝરાહ આજ બા-

દશાહને બીલાઈ આદત (કભી નહી ઓર આજ) શાહઝાદાકો કયું

તલબ કયા ! ઉસકા કયા સબબ હયે ! ! શાહઝાદેકે જાનેકે થોડી દેર

બઅદ એક અપની લોંડીકો બુલાકર કહાકે મેહલશાહીમેં જાકરે દેખ,

કે આજ શાહઝાદાકો બાદશાહને કયું બુલાયા હયે ? જીસ વખત લોંડી

કીલઅકે દરવાઝાપર પોંહચી તો સદા બુલંદહો રહીથી, ઓર ગાનેકી

આવાઝ અયસી ખુશનમાંથી કે બયાન નહી હો સકતા. ઉસ લોંડીને

એક ઓરતસે પુછા બીબી આજ મેહલમેં ગાના કયસા હોરહા

હયે ? ઉસને કહા તુ કયા શેહરકી રેહનેવાલી માલુમ નહી હોતી !

ઉસને કહા મે બાહિરકી રેહનેવાલી હું તબ ઉસને બયાન કયાકે "રમ-

નશાહ-શાહઝાદાકા લગન આયા હયે" ઓર ફલાન તારીખકો શાહઝા-

દાકી બરાત હયે, બસ બાતકી આજ ખુશી હો રહી હયે. લોંડી યે

બાત સુનકર વહાંસે છબેલીકે પાસ આઈ ઓર તમામ માજરા બયાન

કયા દુસરે દીન શાહઝાદા છબેલીકે પાસ પલંગપર બેઠ ગયા છબેલીને

કહાકે શાહઝાદે-આલમ ! મે ને સુના હયે કે હુઝુરકા "બીયાહ" હયે ?

શાહઝાદેને જવાબ દીયાકે હાં ! લોગ કહતે હયે ! ! દેખા ચાહીયે છ-

બેલીને કહાકે તુમ, મુજકોભી અપને બીયાહમેં લે ચલોગે યા નહીં ?

શાહઝાદેને કસમ ખાઈ કે તુમકો ઝરૂર લે ચલગાં, કયુંકે મુજકો તુમ

હારે દેખે બગેર ચૈન ન આવેગા. છબેલીયે જવાબસુનકર ખામોશ હો રહી.

બઅદ ટએ રોઝકે શાહઝાદાકો માયુન (ઘરમેં) બીઠાયા ઓર

આમદો—રફત (આના) શેહઝાદેકી બંદ હુઈ, જબ બરાત (સબ

ગશત) ચડનેકા દીન હુવા. છબેલીને અપને લોંડીકો શાહઝાદેકે પાસ

ભેજા, ઉનહોને કહાકે છબેલીને કહા હયે કે તુમ મુજકો અભી ભુલ

ગએ ! બીયાહમેં મુજે કીસતરેહસે લે ચલોગે ! ! તુમકો વાયદા

(જો શાહઝાદેને છબેલીકો સાથ લે ચલનેકી કસમ ખાઈથી) યાદ હયે

યા નહીં ? ઉસવકત શાહઝાદાને કહાકે એક-પાલકી સાથ ચંદ—સીપાં

નેતું સવાર સાથ બરાતકે ચલના લોંડીને

. છબેલીસે આકર બયાન ક્યા; ઉસસવકત છબીલાન
ના કે શાહજાદાસે કહે; ય મૈં લીપાલકીમાં ન બૈઠુંકે
ાથ હોનેકા હાલ દરયાફ્ન કરલેગે તો મુજપર હ-
અપને યારકા બીયાલ કરનેકા આપ હયે !" મૈં
, ઉંટપર) સામાન ઉઠાનેવાલે) ગરદા દાબકર બેઠ જા-
... શાહજાદેને લોંડીસે કહા ખેર, જીસતરેહ છબેલીકી મરજીહો;

મુજકો મનઝુર હયે. જબ બરાત શેહરસે રવાના હુઇ, ઉસી વકત શાહજાદેને બારબરદારીકા ઉંટ સાથ ચંદ નોકરકે પાસ ભેજા, છબેલી જલદીસે ઉંટપર બેઠકર બરાતમેં આકર શામીલ હોગઇ. દો-રોઝમેં બરાત, ચૌઘેડ" (દુલહનવાલુંકા ગાઉં) મેં પોંહચી ઓર તમામ બરાત એક બડે આલીશાન બાગમેં ઉતારી ગઈ; ઓર માનસીગને સારી બરાતકી ઓર તમામ રાત જલસા રહા, ઓર શાહજાદા સબ રીસમમઝહબે-હીન્દુકે મુવારીક કરકે છબેલીકે પાસ આયા ઉસવકત છબેલીને દીલમે ખયાલ કયાકે અબ શાહજાદેકી શાદી હોજાવેગી ફીર શાહજાદા મેરા પાસ કયુ કર આયેગા? ઈસકી તદબીર કરની ચાહીયે.

આખર ઉસને શાહજાદેસે કહા, મુઝેને સુના હયે કે તુમ્હારી બીબી જીસસે તુમ્હારી શાદી હોગઈ હયે વો "બદ-સુરત" હયે મેરે દીલકો ઈસ બાતકા યકીન નહી આયા. લેકીન મઝે પેહલે અપને આખુંસે દેખલું જબ તસલીમ કરુંગી, સો મઝેં તુમ્હારી બીબીકે મકાનપર જાયા ચાહતી હું? શાહજાદાને કહા કે તું અયરી ઓરત, કયુંકર ઉસકે મકાનમે જાવેગી! તુજકો દરબાર કયુંકર અંદર જાને દેંગે? છબેલીને કહાકે મઝે ઈસ તરેહ જાઉંગી કે મુજકો કોઈ ન રોકેગા! યે બાત સુનકર શાહજાદા ખામોશ હો રહા. તબ છબેલીને વહાંકી માલનકો બુલાકર એક-રૂપીયા દયા ઓર કહાકે ઉમદા ખુશબોકે ફુલુંકા હાર તયાર કરકે મુજે લાદે? ઉસ માલનને ઉસીવકત હાર તયાર કર થોડે અરસામેં છબેલીકો લાકર દે દયા, છબેલીને ઉસ હારકો ટકરેમેં રખકર ઉસપર ઝરીકા રૂમાલ ઢાંકકર ઓર અપને હમરાહ દો-મશઅલ લેકર માનસીગકે મકાનકો રવાના હુઈ, જબ છબેલી દરવાઝેપર પોહંચી, દરબાનને ચોહંચી, દરબાનને અંદર જાનેસે મનઆ કયા, ઓર કહા કે આધી-રાતકે વકત તું કઓન હયે જો અંદરજાતી હયે છબેલીને કહા કે ખાસ બાદશાહકે-બાગકી માલનહું, મઝે બમુજબ હુકમ-બાદશાહકે "હાર" તયાર કરકે લાઈહું, ઓર વહી હાર ફેરુંકે વકત "લહા-દુલહન" (શાહજાદા ઓર નવરહનર) કો પીનહાયા જાવેગાં. એક-દરબાનને કહા કે અંદર બગૈર રજા કે જાના ન મીલેગા, દુસરાથદરબાન બોલાકે યારો, ઈસકો અંદર જાને દો! યે બાદશાહકી માલન હયે, ફીર સીપાહીયુંને ન રોકા. ગરઝ છબેલી ઇસે અંદર ગઈ, દેખતી કયા હુએ કે "[illegible]-દુલહે" [illegible]

... ઓર કસરતસે ઓરતુંકા હુજુમ હોરહા હુર
તી હુએ કોઈ બજાતી હુએ, કોઇ અતરદાન લીએ ...
પાનકી ગીલોરીઆ (બીડે) લીએ ખડી હુએ, કોઈ
ખડી હુએ કોઈ પનખા કર રહી હુએ, ઓર કોઇ
ડી હુએ. છબેલી યે સામાન દેખકર, ઓર નચહત.
સ્નો-જમાલ " દેખકર હએરાન રેહ ગઈ ! ઓર જો હાર લે કે ...
ઉસકોભી સુધ બુધ ન રહી, અયસી બેતાબ હુઇ કે હારકી-ટોકરી
દુલહનકે આગે રખદી, ઓર ગલેમે હાર દાલ ન સકી ! ! ! તબ
દુલહનકી માંને કહા કે તું કયસી માલન હએ ? કે શીગુન (ફાલ-નેક વકત) કે વકત તુને હાર દુલહનકે ગલેમેં ન દાલા, ઓર
ઝમીનદારકી બેટી થી, ઓર અબ યે શાહઝાદી હો ગઈ ! મએં કીસ
તરેહ ઉસકે સીરપર હાથ લે જાઉ ? યે કેહકર વો હાર છબેલીને દુલહનકે ગલેમેં દાલા ઉસ વકત દુલહનકે માં ને રૂપીઆ-અશરફીયા,
છબેલીકી ગોદમેં કસરતસે દાલી. છબેલી નચહતર કુંવરકો દેખકર
રોને લગી દુલહનકીમાં-ને કહા અય બદ બખ્ત-માલન, ખુશીકે વકત મેરે દરવાઝેપર કયુ આસું દાલતી હએ ? છબેલીને કહા બાબી-સાહેબ મએ રોતી નહી હું તુમ્હારે ચીરાગુંકા ધુંવા મેરી આંખુમેં
લગતા હયે, ઇસ સબબસે મેરી આંખુસે પાની ટપકતા હએ. દુલહનકી માં-ને કહા અય માલન, તેરે ઘરમેં કયા જલતા હએ ? ઉસને કહા કે મેરે ઘરમેં પચાસ-રૂપયા તોલાકા " અતર " જલતા
હએ. યે કહેકર છબેલીને રૂખસત ચાહીકે રાત-થોડી હએ ? દુલહનકી માં-ને કહા બહોત અચ્છા. (યાને જાઓ) છબેલી વહાંસે ટોકરી લેકર રવાના હુઈ. રાસતે મેં ખયાલ આયાલ કે અયસી તદબીર
કરના ચાહીએ કે જીસસે શેહઝાદેકી ઓર મેરી દોસ્તીમેં ફરક ન આવે
યે ખયાલ કરકે રૂપીઆ-અશરફી ટોકરીમેસે નીકાલ લીયે ઓર થોડા
અનાજ રાસ્તેમેસે લેકર ટોકરીમેં દાલલ્યા, ઓર નીહાયત પીરેશાન
સુરત અપની બનાકર શાહઝાદેકે પાસ આઇ. શાહઝાદા બહોત દેરસે
છબેલીકા મુનતઝર થા ઉસકો પીરેશાન-હાલસે દેખકર પુછને લગા
છબેલી ! ખએરતો હએ, તુજકો કયા હુવા ? ઉસને કહા કે શાહઝાદે-આલમ ચુપ રહો ! કુછ કહેનેકી બાત નહીં હએ. ફીર શાહઝાદેને બહોત હુજ્જત કયા; તબ છબેલીને યે બાત કહી કે તુમકો
મેરી બાતકા એતબાર નહીં આવેગા શેહઝાદેને કહા મુજકો તેરા એતબાર હએ તબ ઉસને કહા કે તુમ્હારી શાદી હો ગઈ ? મગર ઉસકી બદશકલી બદબૂનાક, ઓર બુરી સુરત હએ કે દેખનેસે આદમીકો દહેશત પએદા હોતી હએ; સુનાયે મેરે હોશ-હવાસ ...

હૈ. ઓર અરકાને દઓલત (બાદશાહકે વજીર ...) ને યે મસલેહત કરી હયે કે ઇસ જમનદારકી બેટીકે સાથ તુમ્હારી શાદી કરાઇ હએ કે, અગર હમ શાહજાદે કો ! તો બાદશાહ હમકો જીંદા રેહને ન દેગા, અપને ... આ ની બીબીકા શીકલ દેખેગા ખુદ મર જાએગા.

શાહજાદાને કહાકે અય છબીલી કુછ અયસી તદબીર બતાકે કીસી તરેહ મુજકો ઇસ બલાસે નીજાત મીલે. ઓર ન એ યહાંસે ઘર (પીછે અપને ઘરકો) ભી નહીં જા સકતા કે જનાબ વાલદા–સાહીબા (શાહજાદેકી–માં) ભી ખુદ તશરીફ લાઇ હએં; કોઇ અયેસી તદબીર બતાકે મેરી જાન બચ જાવે. તબ છબેલીને કહા અગર કઓન હોગા જો અપની બીબીકે તરફ નીગાહ ન કરેગા ? ફીર તાંમગી–બાદ શાહજાદેસે છબેલીને કહા અગર તુમ કસમ ખાઓ ઓર મેરે કેહનેપર અમલ કરો તો મેં તુમકો એક તરકીબ તુમ્હારે જાન બચનેકી બતાઉં. શાહજાદેને કસમ ખાઇ, તબ છબેલીને અપને દો પટ્ટાસે એક પટી ફાડકર શાહજાદેકી આંખુંપર બાંધ દી. ઓર કહા કે જો કોઇ તુમસે પુછે કે શાહજાદા પટી કયું બાંધી હએ ? તો કહના કે મેરી આંખે દુખતી હએ; ન તુમ ઉસકો (દુલહન) દેખોગે ન બોલોગે. શાહજાદેને છબીલીકી તદબીરકો કબુલ કરલ્યા. ઓર શાહજાદા પટી અપની આંખુંપર બાંધકર હાય ! હાય ! ! કરને લગા છબેલીને કહાકે શાહજાદા ! મુજકો રૂખસત દો ? મેં અપને ઘર જાને શાહેર–દેહલીકો અભી જાઉંગી. શાહજાદાને કહા તુ મુજે છોડકે ચલે જાના. ઉસને (છબેલીને) કહા કે મુજકો ઉસકી ખઓફનાક–શકલ ! દમ બદમ યાદ આતી હએ ઓર મેરા કલેજા નીકલા જાતા હએ તુમ મુજે ઇસ વકત રૂખસત કરદો કે મેં અપને ઘર જાઉં ? નાચાર શાહજાદેને ઉસકો ઇજાઝત દી, ઓર એક ઉંટપર સવાર કરકે ચંદ–સીપાહી ઓર દો–મશઅલ ઉસકે હમરાહ કરી; ઓર સીપાહીઓકો તાકીદ કરદી કે તુમ હુશયારીસે ઉસકો પોહંચાકર ચલે આના. ઓર યહાં શાહજાદા આંખુકે દરદસે (જુઠ મુઠ) હાય ! હાય કર રહા થા કે ઓર તમામ અરકાને–સલતનત ઓર નુજુમી વગયેરા દેખુકે વાસ્તે શાહજાદાકો લેને આયે. શાહજાદા ઉનકે સાથ હો, ઓર સવાર હોકર પંડીતકે પાસ ગયા. ઉસ વકત પંડીતને કહાં કે શાહઝાદે આલમ આંખે ખોલો ? શાહઝાદેને કહા કે મેરી આંખે બહોત દુખતી હએ, ચીરાગકી રોશનીસે મેરી આંખે ખટકતી હએ. ઇસ સબબસે આંખે બાંધ રખી હએ. આખર લાચાર હોકર [illegible]

હાથમે હાથ દેકર મુવાફીક રીસમકે (દ ફેર કર હયે, ઓર તમામ રીસમે હીંદુઓકે મુવાફીક અ માનસીંગ બાદશાહકે કદમુપર ગીરપડા ઓર કેહને લ ખીલ નહાંકુ કે આપ યે લખોંડી કબુલ ફરમાઓ સર ઉઠાકર ગલેસે લગાલ્યા, ઓર બહોત શાબાસ કે તુમ સબ લાયકહો. ફીર તમામ સામાન જો [illegible] આપ વક્ત રૂખસતકે દેતે હયેં) સમેટકર, ઉંટુપર લાદકર શેહેર દે-હલીકે. રવાના કયા ઓર તમામ ઉમરા-વઝુરાકો માનસીંગ ને ખી-લઅત ઓર તમામ ગુરબા ઓર મસાકીનનો બસકદર ખેરાતકી કે સબ દૌલતમંદ હોગએ. ઓર જબ વક્ત દુલહનકી રૂખસતકા હુવા ઓર દુલહનકી પાલકી દેવડીહમે રખી ગઈ, ઉસવાક્ત એક અજીબ તરહકા આલમ (નો-પોર) માનસીંગકે ઘરમે મચ રહાથા.

શેઅર.

જુદા વો બાપકા બેટીસે હોના,
ન આર કીસ તરેહ ગનાહી રોના.

ગરજકે નચહતર કુંવરકો રૂખસત કરકે પાલકીમેં સવાર કયા ઓર બરાત નીહાયત કરેફરસે દેહલીકો રવાના હુઈ, ચાર રોઝમેં દે-હલીમેં આકર પોંહચે, શાહઝાદા તમામ રસ્તા આંખુપર પટી બાંધે ઓર કમાલ ફખ્રસે મેહલમેં દાખીલ હુવા.

જબ વક્ત અવ્વલ શબકા હુવા, નચહતર-કુંવર ! સોલા-સીંગાર કરકે જહાં શેહઝાદા લેટા હુવાથા આઇ, શેહઝાદેકો દેખાકે આંખુ પર પટી બાંધે પલંગપર લેટા હયે ! ઉસકા ખડે ખડે ચાર-ઘડી ગુ-ઝર ગઈ, આખર લાચાર હોકર ઉસને કહાકે શેહઝાદએ-આલમ ! મેં કહાં સોઉ ? શેહઝાદેને કહા "પાઈ. ત્યુ" (પાઉંકી તરફ પડે રહો) નચહતર-કુંવર શાહઝાદેસે અયસા બે પરવાઇકા જવાબ સુનકર માયુસ હોકર ચાર પાઇકી પાઇનીપર પડ રહી. ઓર તમામ રાત શેહઝાદેકે મુખાતીબ હોનેકી મુનતર રહી ગરજકે તમામ રાત ઉસી ઉમ્મીદમે ગુઝર ગઈ. ફજરકો શાહઝાદા ઉઠકર મેહલસે બાહીર ગયા ઓર દે-વડીહમેંસે જાકર આંખુંકી પટ્ટી ખોલી ઓર જેબમે ડાલલી, ઓર ઘો-ડેપર સવાર હોકર છબેલીકે સરામેં ગયા. છબેલીને શાહઝાદાસે સારી કયે-ફીયત શાદીકી. ઓર અવ્વલ શબકીભી દર્યાફ્ત કી. શેહઝાદેને કુલ કૈ-ફીયત (કયફીયત) સબ બયાન કરદી કે ઉસ દીનસે પટ્ટી આંખુસે બાં-ધી હુઈથી વો પટ્ટી અબ ફજરકો ખોલી હયે; યે બાત સુનકર છબેલી અપને દીલમેં બહોત ખુશ હુઈ ઓર દીલમેં કહેને લગી કે મેરે "અ-ક્લતર" ને ખુબ સમજા, ગરજ શેહઝાદા હરરોઝ પલંગપર કરવટ લેકર

...ર નચહતર કુંવર હરરોઝ આકર પુછતી કે ...
...કે "પાપતી" પડે રેહ; નચહતર કુંવર ચુપ હોકર
...હકો શેહઝાદા આંખે ખોલકર છબેલીકે પાસ ચલા જા
...હાં છબેલીકે સાથ અએશો-અશરત કરતા, ઓર
...પ્ય આતા આંખુસે પટ્ટી બાંધ લેતા.

...ઐસા તરેહસે શેહઝાદેકો કઈ મહીને ગુઝર ગએ તો નચ-...ર-કુંવરને એક દીન અપની લોંડીકો જો ઉસકે બાપકી દીહુઈથી, ઉસસે કહા કે તું મેરા એક કામ કરકે તો મએં એ તુજસે કહું ? ઉસને કહા અય બેગમ ! મએં તેરી લોંડી હું, ઓર નીમકખ્વારહું જો કુછ તુમ હુકમ કરોંગી ઉસકો મએ દીલો જાનસે બજા લાઉગી, ઉસવક્ત નચહતર કુંવરને તમામ કયેફીયત શેહ જાદાકી ઉસકે રુબરૂ બયાનકી ઓર રોને લગી, લોંડીભી ઉસકે સાથ રોને લગી, ઓર બહોત દેરકે બઅદ ખામોશ હોરહી. તબ નચહતર કુંવરને કહા કલ ફજરકો તું મરદાના ભેસ કરકે શાહાઝાદેકે પીછે પીછે જાકર તમામ હાલ શેહઝાદેકા દરયાફ્ત કરકે મુજકો ખબર દે ? દુસરે દીન સુબોહી ઉસ લઓંડીને મરદાના લીબાસ કરકે મેહલકી દેવડીપર જા બયેઠી, શેહઝાદા હસ્બ મઅમુલ આંખે ખોલકર ઘોડેપર સવાર હોકર છબીલીકે પાસ ગયા, લઓંડીભી ઉસકે પીછે રવાન હુઈ. જબ શેહઝાદા છબેલીકે પાસ ગયા, ઉસ વક્ત લઓંડી સરાકી (મુસાફરખાનકી) કઈ ભઠયાર ચુંસે શેહઝાદેકા હાલ મઅલુમ કયા, ઉન્હોંને જવાબ દયા કે દસ બરસસે છબેલીકી ઓર શાહઝાદેકી દોસતી હયે. ઓર શાહઝાદા હરરોઝ યહાં આતા હયે ઓર શામકો મેહલમેં ચલા જાતા હએ લઓંડીને તમામ હાલ દરયાફ્ત કરકે મેહલમેં જાકર સારી કયફીયત નચહતર કુંવરસે કેહદી. નચહતર કુંવર યે માજરા સુનકર ખામોશ હોરહી, દુસરે દીન ફજરકે વક્ત બઅદ જાને શેહઝાદેકે અપની સાસકે પાસ આઈ ઓર આદાબ બજાલાકર ખડી હોગઈ. સાસને ઉઠકર ગલેસે લગાયા ઓર અપને પાસ બીઠાકર પુછા કે અયબહુ ! આજ કયુંકર આઈ હયે ? તબ નચહતર કુંવરને કહા કે મૈં એક અરઝ કરનેકો હાઝીર હુઈ હું. અગર રઝા હો ઓર ગુસતાખી મુઆફ હો તો મૈં એક અરઝ કરૂં ? સાસને કહા તુ શીકસે કેહ તબ નચહતર કુંવરને કહા અય અમ્મા જાન ! શેહઝાદાકી આંખે કયસી દુખતી હયેં ! જો અબતક અચ્છી નહીં હુઈ ! ઉસકા કયા સબબ હયે ? સાસને કહા અય બહુ ! ઝમાના દસ બરસસે યે છબીલી ભઠયારીપર આશક હએ ઓર તમામ દીન ઉસકે પાસ રેહતા હયે; શાયદ છબેલીને શાહઝાદાકો ફરેબ દયા હયે ઓર શેહઝાદા ઉસકે ધોકેમેં આગયા હએ. ઈસી સબબસે ન તો વો આંખુકો ખોલતા હુએ ઓર ન તેરી તરફ

સુખાતાબ હોતા હએ. યે સુનકર નચહતરને હાથ બાંધ કે તુમ મુજે ઇજાઝત દો તો મંયે શેહઝાદેકો એ સકતી હું? સાસને કહા અય બેટી ઇસિયે બેહતર મીસલ મશહુર હએ કે.

"અંધા કયા ચાહે? દો આંખે."

જા તુ તદબીર કર મએને તુજે ઇજાઝત દી તબ નચહતર કુંવર સાસકો સલામ કરકે અપને મેહલમેં આઇ, ઓર અપની લોંડીકો બુલાકર કહાકે તું "નાજુ–દહીવાલી" કે મકાન પર જા, ઓર ઉસે એક અશરફી દેકર કહેનાકે અપને પેહન્ને કે કપડે દે દે? ઓર કોરી હાંદી નઇ દહીંસે ભરકર દે દે! ઓર અપની એંડવી (સરકે ઉપર બોજે ઉઠાનેકે લીએ કપડે કી, યા ઘાંસકી ઘઘાની રખતે હયે જીસકો "સુંબલ" કેહતે હયે) દે દે યે સબ ચીજેં ઉસસે લેકર બહોત જલ્દી આ, લોંડીને જાકર એક અશરફી દહીવાલીકો દી. ઉસને સબ ચીજેં ખુશાહીશ કે મુવાફીક લોંડીકો દે દી. ઉસને લાકર (લોંડીને) નચહતર કુંવરકે રુબરુ સબ સામાન રખદયા. નચહતર કુંવરને અપના તમામ સામાન ઉતારા, ઓર દહીવાલીકે કપડે પેહનકર ઓર સુંબલ સરપર રખકર, ઓર ઉસપર દહીકી હાંદી રખકર ઓર તરાજુતોલ હાથમેં લેકર સાસકે પાસ આઇ! ઓર કહ કે બેગમ–સાહીબ! દહી બહોત તોકરા (ઉમદા) હયે લે લો? બેગમ! ઉસકી સુરત દેખકર પુછને લગી કે અય ગોજરી– દહીવાલી તું કહાં રેહની હયે? ગોજરી (દહી બેચને વાલેકો કેહતે હયે) ને કહાકે મૈંતો હુઝુરકે પાસ રેહતી હું! ફરમાયા તું પેહલેભી કભી દહી લેકર હમારે પાસ આઇથી? ઉસને તાકો દે જાયાકર ઉસવક્ત કુંવરને મુસકરા કર અરઝકી કે મઇં હુઝુરકી "બહુ" હું! શેહઝાદાકે પાસ જાતીહું હુઝુરકો ખબર કરનેકો આઇથી. ઉસવક્ત સાસને કહા કે મુજકો યકીન કામીલ હોગયા કે તુ શેહઝાદેકો છબેલીકે ફરેબસે નીકાલ લાયગી!?! નચહતરને ઉઠકર સાસકો સલામ કયા ઓર કહાકે તુમ બુઝુર્ગુંકી દુઆસે અયસાહી હોગા. જબ મેહલકે દરવાઝેપર પોંહચી, તો દરબાનસે કહાકે જબતક મઇં વાપીસ ન આઉં, કીસીકો મેરે મેહલકે અંદર જાને ના દીજ્યો? ઉસને કહા બહોત અચ્છા.

જબ ગોજરી દહી લેકર ઉસી સરાયમેં છબેલીકે મકાનકે રુબરુ આવાઝ લગાને લગી "દહી! દહી!" શાહઝાદેને આવાઝ સુનકર ઉસકી તરફ દેખા ઓર ગોજરીકો આવાઝ દેકર બુલાયા, શાહઝાદા ગોજરીકી સુરત દેખકર આશક હુવા ઓર ગોજરીસે

[illegible] કહી ચલ્યાઓ? ગોજરીને સરપરસે કહાકે [illegible] ઉકેઆગે રખી, ઉસવક્ત છબેલીને ગોજરીકી તરફ [illegible] ગોજરીસે શેહઝાદેને કહા બાંદી (લોંડી) કી [illegible] ગોજરીને કહા શેહઝાદે—સાહેબ " [illegible] [illegible] છબેલીને કહા ગોજરી અપના મોજ કરતી [illegible] મોજ કરતી હયે ! ! ! યે સુનકર શેહઝાદેને કહા ગોજરી [illegible] ચલાઓ ? જબ ચલા, તો કહી બહોત [illegible] ઓર [illegible]. શેહઝાદેને છબેલીસે કહાકી બહોત [illegible] ઓર [illegible] કહા [illegible] હમારે પાસ [illegible] મોજુદ નહીં હયે. [illegible] હમારી [illegible] [illegible] [illegible] હમાર [illegible] [illegible] ગોજરીને કહા બહોત [illegible] શેહઝાદે [illegible] ગલેસે ઉતારકર ગોજરીકે [illegible] ઓર [illegible] શેહઝાદેકો દેકર અપને ઘરકો ચલી, [illegible] [illegible] કે શેહઝાદેને ગોજરીકે હુસ્નકી (ખુબસુરતકી) [illegible] લીમે [illegible] છબેલીને જવાબ દયાકે શાહઝાદા ! [illegible] ક્યા મતલબ હયે ? જીસને ચાર પૈસે દયે ઉસકી તાબેદાર [illegible] સાહેબ જો કામ કરલે, ગોજરી ! યે બાત સુનકર ઉલટી [illegible] ઓર કહા યે કામ તુમ્હારા હયે હમારા નહીં ! ક્યુંકે જો મુસાફીર અકેલા [illegible] આયા ઓર જીસને ચારપૈસે તુમકો જીયાદા [illegible] ઉસકો રા તકો કામ પુરા કરદયા યે બાત ગોજરીકી સુનકર છબેલી બહોત [illegible] હુઈ છબેલીકો ગુસ્સેમેં દેખકર ગોજરીકો તાબ ન રહી, ઓર કેહને લગી કે અય છબેલી ! તું ભટયારી હોકર શેહઝાદાકે પાસ બેઠી ખડી હો? શાહઝાદેને દોનુંકી તકરાર સુનકર કહા કે છબેલી તું મેરે પાસસે ઇસવક્ત જા? છબેલી શેહઝાદેકી યે બાત સુનકર પીશમાની હોકર ચલી ગઈ. ઉસવક્ત ગોજરી અપને દીલમેં બહોત ખુશ હુઈ ઓર વહાંસે ચલી, શેહઝાદા ઉસપર જો આશક થા ઉસને દીલ મેં બહોત ખુશ હુઈ ઓર વહાંસે ચલી. શેહઝાદા ઉસપર જો આશક થા ઉસકે દીલમેં ખયાલ ક્યાકે ગોજરી જાતી હયે ઉસકે મીલનેકા પતાવ નીશાન દરયાફત કરના ચાહીએ. ઉસવક્ત શેહઝાદેને ફીર ગોજરીકો આવાજ દેકર બુલાયા; ગોજરી આવાજ સુનકર ફીર આઇ ઓર શેહઝાદેસે કહા ફરમાઇયે ? શેહઝાદાને કહાકે ગોજરી ! તુમ કહાં રેહતી હો ? ઉસને જવાબ દયા કે શેહઝાદે—સાહેબ ! મૈં [illegible] [illegible] રેહતી હું જો [illegible] જવાબ દયા ગોજરીને દેકર [illegible]

મૈ

... બાર મહલમેં આકર ગોજરીકે કપડે ઉતારે ઓ પેહને. બઅદ જાને ગોજરીકો શેહઝાદેકી ખીદમત લાઓ? ઉસવકત છબેલીને કહાકે સેહઝાદ? આ આકી હયે, અયસે સવેરે ઘર જાકર કહા કે આજ મૈ ચાંદની—ચોકકી સૈરકો જાઉંગા! મુઝ શેહઝાદા યે કેહકર ઘોડેપર સવાર હોકર ચાંદની ચોકમેં આયે, એક બુડ્ઢા આદમી જાતાથા શેહઝાદેને અપને ખીદમતગારસે કહાકે તું જાકર ઇસ આદમીસે પાઈતીકી સરા દરયાફત કર? નૌકરને જાકર ઉસસે પાઈતીકી સરકા પતા પુછા બુઢેને કહા મીયા! મેરી ઇતની ઉમર હુઇ મગર આજતક પાઈતીનીકી—સરાયે નહીં દેખી! ઓર ન કાનોંસે સુના ... ઓર કીસીસે પુછકે શાયદ વો બતાદે!! આગે એક સીપાહી ... જાતાથા નૌકરને ઉસસે પુછા કે અય સીપાહી પાઈતીકી સરાએ કહાં હયે ઉસકા રસ્તા બતાદે સીપાહી સમજા કે મુઝસે હંસી કરતા હયે યા મઝાક! સીપાહીને ગુસ્સા હોકર કહા અય બેવકુફ ક્યા બકતા હયે? શેહઝાદા સીપાહીકા યેહ જવાબ સુનકર ચુપ હો રહા ઓર નૌકરસે કહાકે અબ કીસીસે ન પુછો, બઅદકો જાકર આગકી સૈરકી. જબ વકત શામકા હુવા આખુંપર પટ્ટી બાંધકર મેહલમેં દાખીલ હુવા. ઓર હરબ—નઆમુલકે કપડે લેકર ચાર પાઇપર સો રહા. નચહતર કુંવર અપના સોલા સીંગાર કરકે આઈ, ઓર, શેહઝાદેકો સલામ કીયા, ઓર ચાર ઘડીતક ખડી રહી. જબ શેહઝાદેને ઉસે કુછ જવાબ ન દીયા તબ ઉસને લાચાર હોકર ફીર પુછાકે શેહઝાદે—આલમ મૈં કહાં સોઉ? શેહઝાદેને હરબ—આદત વહી જવાબ દીયા કે પાઈતી સોરહો. નચહતર કુંવરને અપને દીલમે કહા કે યે મુરખ—નાદાન (બેવકુફ) અબતક ન સમજા વો રાતભી નચહતર કુંવર પાઈતી પર સો રહી જબ સુબેહ હુઈ, શાહઝાદા હરબ—નઆમુલ (હમેશા કે જયસા, છબેલીકે પાસ સરાએમેં ગયા, યહાં નચહતર કુંવરને નાઝીર ખુવાજા ગુલામુકા શરદાર જો અકશર બેગમુકે શાથ રેહતે હયે ઓર વો નામરદ હોતે હયે ન ઓરત) કો બુલાકર કહાકે તુ બાદશાહકી ખીદમતમેં જાકર મેરી તરફસે અરઝ કરના કે લોંડીકો (યાને નચહતર કુંવરકો) એક ઘોડા મએ સામાનકે બહોત અચ્છા ઇનાયત હો, ઓર બંદુક ઓર તરવાર વગૈરાભી સબ સામાન શીકારકા હમરાહ ભેજે હો? બાદશાહને નાઝીરકે અરઝ કરતેહી દારોગા ઇસતબલ-ખાના (તબેલેકા) કો હુકમ દીયા કે ફલાન ઘોડા જો ખાસ હમારે શીકારકા હયે મએ સામાન કે તયાર કરકે નાઝરકે સાથ કરદો? ... (...) કો હુકમ દીયા કે જો હથ... નાઝર માંગે ઉસકો દે દો? નાઝરને સબ સામાન લેકર ...

કબર હાઝર હીયે. નચ્હતર-કુંવરને મરદાના લીબાસ ...હકેસ્યાર બદનપર આરાએસ્તા કરકે ઘોડેપર સવાર ...કે દરવાઝાપર જા પોહચી, ઓર ઉસ દરવાઝા- ... દરબાન બીઠા રખાથા કે અગર કોઇ સવાર વા ... આવે તો મુઝે ખુફ્યા (ગુપચુપ) આકર ખબર દે. ઉસ (નચ્હતર કુવર) ચાહાકે સરાકે અંદર દાખીલ હો, દરબાનને કહા આપ કહાંસે તશરીફલાએ હયે ઓર કહાં જાએંગે ? ઉસને કહાકે મઇં રમન શેહઝાદેસે મુલાકાત કરને આયા હું. દરબાનને કહા આપ યહાતશરીફ રખે, મઇં શેહઝાદેકો આપકો આનેકી ખબર દેતાહું. આપકા ક્યા નામ હયે ઉસને કહા મેરા નામ નચ્હતરશાહ હયે દરબાનને જાકર બયાન ક્યાકે આપકી મુલાકાતકો નચ્હતરશાહ તશરીફ લાએ હયેં ? શેહઝાદેને કહા તું જાકર કેહદે કે અબ ૭–ઘડી દીન બાકી હયે યે વકત મુલાકાતકા નહીં હયે કલ સુબે હુકો તશરીફ લાના દરબાનને નચ્હતરશાહસે કહા, નચ્હતર શાહને એ સુનકર તીનકોડે દરબાનકો મારે ! દરબાર રોતા હુવા શેહઝાદેકે પાસ ગયા ઓર ફરયાદ કરને લગા કે મુઝે નાહક બે ખતા નચ્હતરશા હને કોડે મારે ! ! ! શેહઝાદા એ સુનકર ગુસ્સેમેં લાલ હો ગયા, ઓર કપડે પેહનકર ઓર હથયાર બાંધકર બાહીર નીકલા. દરબાનસે કહા મુઝે બતા વો કોન હયે ! જીસને તુઝે મારા ? મૈં ઉસકા સર તલવારસે ઉડાદુંગા. શેહઝાદા દરબાનસે એ બાતે કરતા હુવા સરાકે દરવાઝેપર આયા, શેહઝાદાકી જીસ વકત નીગાહ નચ્હતરશાહપર પડી દેખતીહી ફરેફતા (આશક) હો ગયા ! ઓર દીલમેં કેહને લગા "અલ્લાહો–ગની" કલવાલી ગોજરીકી તઅરીફ કરૂં યા ઇસ જવાનકી તઅરીફ કરૂં ! ! ગુસ્સાતો બીલકુલ જાતા રહા ઓર આતેહી નચ્હતરશાહસે "સલામુન–અલેક" કી ઓર શાહઝાદા પીયાદા–પા નચ્હતરશાહસે બાતેં કરતા હુવા ચલા. નચ્હતરશાહને અપને દીલમેં સોચાકે એ મેરા ખાવીંદ હયે એ પેદલ ચલે ઓર મૈં સવાર હોકર ચલું ? બેહતર યહી કે મેં પેદલ ચલું ઓર યે સવાર હોજાવે. આખર નચ્હતરશાહભી ઘોડેસે ઉતરા ઓર શહિઝાદાસે કહાકે તુમસવાર હોજાઓ. શેહઝાદેને કહાકે તુમ ક્યું ઘોડેશે ઉતરે ? ઓર તુમહી સવાર હોજાઓ. ગરઝકે યહી ગુફતગો રહીથી કે શાહઝાદેકાભી ઘોડા આ ગયા, દોનું ઘોડેપર સવાર હોકર શીકારકો ચલે જબ આબાદીસે દુર નીકલ ગએ એક હરન નઝર પડા, શાહઝાદેને તરકશ (ઝોલી) સે તીર નીકાલા ઓર હરનકો મારા ઓર દુસરા તીર નચ્હતરશાહને મારા ગરઝકે દોનુ કે તીર હરનકો લગે ઓર

મેં ઝખમી હોકર ગીરા. રમનશાને ઘો પાછા લ્યાતો ઓ હરન નીલકે બેં તમેં ઝખમી પડ કેશી વાસ્તે ઝબહા કરને હરનકે ઉતરા, નઝહતરર થા કે ઉસકે પાઉંમે છુરી લગ ગઇ ! ઓર રમનશાહને ઉસીવક્ત અપને સરપરકા દો પ બાબા ઓર દીલમેં બહોત ગમગીન હુવા, નાકત નચહતર. કુ નરન, તરશાહ " યે તુમ્હારે પાઉંમેં ઝખમ નહીં લગા મેરે કલેજેમે હુવા હયે તુમકે દુ:ખ નહીં હુવા મુજકો હુવા હયે " નચહતર શાહને જ- વાબ દયા કે ખેર, મુઝાયકા નહી અયહી ચોટતો અકસર શીકારમે લગહી જાતી હએ, તુમ કુછ ખયાલ ન કરો. યે કેહકર હરનકો ઝબહા કરનેકા ઇરાદા કયા; રમનશાહને કહા ઝએઝબહા કરૂંગા તુમ ન કરો? તુંમ્હારે તબીઅત અચ્છી નહીં હએ. ગરઝ કે રમન શાહને હરનકો ઝબહા કયા ઓર શીકારકા ગોશત લેકર શેહરકી તરફ રવાના હુએ. રાસ્તાથાં રમનશાહને પુછા કે નચહતરશાહ અબ દરદ કયસા હયે ? ઉસને કહા શેહઝાદે આલમ ! અબતો ઝરા જાહએ ફીર શાહઝાદેને કહા તુમ્હારા મકાન કતીં હએ ! નચહતરશાહને કહા કે મેરા મકાન શેહર દેહલીમેં પાઇતીકા સરાએમે મશહુર હયે. તબ શાહઝાદેને કહા કે કલ એક ગોજરીભા પાઇતીકા સરાકી રહનેવાલી મેરે પાસ સરામે આઇથી નચહતરશાહને કહા કે વો ગોજરી હમારે મેહલકે નીચે ર હેતી હયે શેહઝાદેને કહાકે ખુદાને ઉસ ગોજરીકો કયસા હુસ્ન દયા હએ કે તઅરીફ નહી હો સકતી ! ફીર રમનશાહને કેહા કે આજ મએં તુમ્હારે ઘર ચલુંગા–કેલ તુમ મેરે ઘર ચલના ? નચહતર શાહ યે બાત સુનકેર ચુપ હો રહા ઓર કુછ જવાબ નહીં દયા; ઓર ચ- લના શુરૂ કીયે કે રાસ્તા જલદીસે તમામ હોજાવે. જબ શેહરકા દ- રવાઝા સામનેસે દીખાઇ દયા ઉસવક્ત નચહતર શાહને સોચા કે અબ શેહર કરીબ આગયા યે નાદાન બેશક મેરે સાથ ચલેગા ! ઓર અ- ગર મેં ઇસકા સાથ લે જાઉંગા તો મેરા પરદા ફાશ (ઝાહીર) હોગા? યહાં હીકમત–અબાસીસે કામ લેના ચાહીયે યે બાત સોચકર નચહતર શાહને કહા કે શેહઝાદે–આલમ ઝરા અપને ઘોડેકો દઉડા કર કદમ દીખાએ. નચહતરશાહને ઉસ ઘોડેકી બહોત તઅરીફકી. ફીર નચહર- શાહને કહા કે આપ મેરે ઘોડેકે કદમ દેખીયે ? કેહકર ઘોડા જો દોડયા તો જાકર મેહલકે દરવાઝેપર જાકર ઠેરાયા, ઓર ઘોડેસે ઉતર કર મેહલમેં જલદીસે ગયા ઓર મરદાના લીબાશ ઉતરકર ઝીનાને (ઓરતકે) કપડે પેહને.

...રા બહુ ઇન્તઝાર કરતા હયે કે અબ...
...બહુ! જબ બહોત દેર ગુજરી તો લાચાર હોકર શેહ-
...દા। છબેલીને ગરમ પાની લેકર મુંહ હાથ ધુલાયા. ફીર
...કે પાસ આકર બયેઠી ઓર મોહબતકી બાતે
...હજાદેકા દીલ ઉસકી બાતુસે બીલકુલ ખુશ ના
...આવે તે કહા શેહજાદે આજ તુમ કયસે ઉદાસ ઓર
...ન બયઠે હો? કુછ બાત કહો! ઉસ વકત શાહજાદેને કહા હયે
છબેલી ક્યા કહું? વો જો આજ શેહજાદા (નખતરશાહ જો અસ-
લમેં નખતર કુંવરથી) મેરે સાથ શીકારમેં થા, વો ઇસ વકત અ
પને ઘોડેકે કદમ દીખાનેકે બહાનેસે શેહરમે ચલા ગયા ઓર ફીર ન
આયા ઉસકી સુરત મેરી આંખુમેં ફીરતી હયે. અય છબેલી! વો
અયસા ખુબ સુરત આદમી થા કે ઉસકી ઉરનકી તઅરીફ નહી હો
સકતી: અગર વો મુઝસે પાનસો રૂપીયા ભી માંગતા તો મેં ઉસકો
દેનેમેં ઇનકાર ન કરતા. મગર અફસોસ બાત કા હયે કે વો
મુઝસે ફેહકર નગયા વરના ઉસે મેં હરગીઝ જાને ન દેતા છબેલીને
કહાકે શાહજાદા આજકલ તુમહરા દીલ બહોત ભટકતા હયે, ઓર
હરએક મરદ ઓરત પર જલદીસે દીલ આ જાતા હયે. તુમહારે
પાસ રૂપીયા હોગે તો સેંકડુ આદમી ખાતર કરે ગે. તુમ અપને દી-
લકો રંજીદા મત કરો. ઇસ ગુફતગોમેં વકત શામકા કરીબ આયા
શેહજાદા ઘોડેપર સવાર હોકર મેહલકે દરવાજે પર આયા ઓર જે-
બસે (ખીસેમેંસે) પટી નીકાલકર આખુપર બાંધી ઓર મેહલમેં
આકર દાખીલ હુવા. ખુશામતગરાને અબ ખાના ખાનેકે બાદ જબ-
...શેહજાદેકા હાથ પકડકર પલંગપર લે જાકર બીઠાયા શેહજાદા
એક તરફ કરવટ લેકર લેટ રહા.

નખતર કુંવર સોલા સીંગાર કરકે બાલ મોતી પુરાકર શે-
હઝાદેકે પાસ આઇ ઓર ચાર ઘડી બડે-બડે ગુઝર ગઇ તબ ઉસને
લાચાર હોકર શાહઝાદેસે પુછા કે મયે કહાં સોઉ? શાહજાદેને જવાબ
દીયા કે "પાઇતાનેસા રહો" નખતર કુંવર યે સુનકર માયુસ હુઇ
ઓર પાઇતીપર પડ સો રહી. શાહઝાદેકે દીલમેં ખયાલ આ યા કે
બીબી અપને દીલમેં સો ચાહતી હોગી કે શેહઝાદાકી આંખે કયસી
દુખતી હયેં કે તમામ રાત પડા સોતા હયે મગર કુછ શીકાયત આં
ખુકે તમામતરરદકી નહી કરતા? યે બાત ખયાલ કરકે શેહઝાદેને
હાય! હાય) કરની સુરૂકી ઓર કહેને લગા કે શમ આ દદી કરતી
મેરી આંખે ખટતી હયેં ઉસ વકત નખતર કુંવરને કહા હાય, મેરા
ખાઉ દુખતા હયે? શાહઝાદાને બાત સુનકર ગુસ્સેમેં લાલ હોકર પ-
લંગપર બયેઠા હોગયા ઓર કહાને લગા તેરા ખાઉ દેખુ ક્યોંસે

યું કે તેરા પાઉં તમામ દીન ક્યાલી

રેહતા હયે, ઉસવક્ત નચહતર કુંવરને કહા તેરી અ

હએ. ઔર હરરોઝ શીકાર ખેલનેમે જાતેહો, એ

આંખુ કો તકલીફ નહીં હોતી ? યે કહેકર લઈ

શમચા (બત્તી) ઉઠાકર લા દે ? લઔંડી ખુશ

શેહઝાદીને અપની આંખે બંદ કરલી. ઉસ વક્ત નચહતર કુંવરને શાહઝાદીકી આંખુસે પટી ખોલકર કહા કે દેખું તુમહારી આંખે કહાં-સે દુખતી હએ, શાહઝાદીને કહા મંએ દેખું તુમહારા પંજા (પાઉં) કહાંમે દુખતા હએ, ઉસવક્ત નચહતર કુંવરને પટી ખોલકર અપના પાઉં દીખાયા. શાહઝાદીને કહા યે ચોટ (ઝખમ) કહાંસે ... ઉમે લગી? ઉસને કહા કે મને આજ હુઝુરકે સાથ શીકારકો ગઈથી. દેખો તુમને અપને દુપટાકી પટી ફાડકર બાંધીથી ઉસકો પેહચાન લો? ફીર નચહતર કુંવરને કહા કે કલ મેંહી ખોજરી બનકર સરા એમે ગઈથી ઔર મેરે હાથીકી કીમત આપકે ઝીમ્મા બાકી રહએ (બાકી નીકલતી હએ) ઉસવક્ત શાહઝાદીને કહાકે મંઅને ઉસ ખોજ-રીકા જો અનામત દીથી ? નચહતર કુંવરને કહા હા ! મઔજુદ હયે, એક મોતીકા હાર, દુસરા બાઝુબંદ, યે કહેકર દોનું ચીઝેંકો હા-થસે ટટોલકર દેખા. ફીર નચહતર કુંવરકો ગૌર કરકર આંખે ખોલ કર દેખા તો અપને બાઝુબંદ ઔર મોતીકે હારકો પેહચાના ! ફીર નચહતર કુંવરકી તરફ મુંહ કરકે હુસનો જમાલકો દેખા ઔર દેખ-તેહી બેતાબ હોગયા. ફીર ચાહા કે નચહતર કુંવરસે હમ—બીસ ત-રો, ઉસ વક્ત નચહતર કુંવરને પેશકબ્જ (એક હથીયારકા નામ હ યે) મીયાનસે નીકાલકર અપને પેટપર રખલી. ઔર કહા કે શેહઝા દે—આલમ ! અગરચે મંએ તુમ્હારી બીબી હું. મગર જબતક તુમ મેરા કહા ન કરોગે તબ તક મંએ કભી તુમહારે સાથ હમબી સત-નહુંગી? ઔર તુમ ઝબરદસ્તી કરોગે તો મંએ ઇસ પેશકબ્જસે અપ-ની જાન હલાક કર દુંગી

તબ શાહઝાદેને નચહતર કુંવરસે કહા બયાન કર જો તુ ચાહતી હયે. ઉસને કહા કે ઉસ તરેહ બકાવલીને મુજકો જલાયા હ એ, ઉસીતરેહ ઉસકે એવજ તુમ ઉસકા આધા ઉસમ ઝમીનસે ગાડક-બસ કદર તીર મારો કે વો મરજાવે, તબ મેરા કલેજા ઠંડા હો, ફીર મંએ આપકી લઔંડી હું જો ચાહે સો કરના. શાહઝાદાને વોહ ત-મામ રાત બડી ગીનકર તમામ કરદી જબ સુબાહ હુઈ તો શાહઝા-દાને દરબારકા લીબાસ પેહના ઔર દરબારમેં આકર બેઠા ઉસ વક્ત તમામ ઉમરાવ ઔર હુઝુરુ સબ વઝીર જો સબને શાહઝાદેકો દેખકર

છબીલીભઠીઆરી.

ના શુકર હુવે કે શાહઝાદા હોશમેં ...
દેખકર બહોત ખુશ હુવા. ફીર શાહઝાદેને છબે
મશવરા કરકે સીપાહયું કો ભેજકર "છબેલી
કરકે બુલાયા. જબ સીપાહી ઉસકો લાએ તો
રસે ઇસકો દુર ખડા કરી, અયસા ન હો કે
ઉસકી મોહબ્બત મેરે દીલમેં ફીર અસર પયદા કરે ? બઆદઝાં શાહઝાદાને તમામ અરકાન દઓલતસે ઉસકે વાસતે સઝા તજવીઝ કરનેકી સલાહ પુછી, સબને સલાહ દી કે, ઇસકો અપની અમલદારી (હદ્) સે નીકાલ દીજીએ, નચહતર કુંવરને ચંદ ખવાજાસરા દરબારમેં ભેજ રખે થે કે તમામ દરબારકા દમ બદમ મુજસે આકર બયાન કરો ? જબ નચહતર કુંવરકો એ બયોત મઅલુમ હુઈ કે છબેલીકે શેહર બદર (મુલક બાહીર) કરનેકી સલાહ કરાર પાઈ હયે, નચહતર કુંવરને ઉસી વકત ઝબાની ખવાજા સરાકે કેહલા ભેજા કે યા તો છબેલી-ભઠયારીકો આધા ઝમીનમેં ગાડકર ઉસકે સરપર શાહઝાદા અપને હાથસે ઇસ કદર તીર મારે કે ઉસકા દમ નીકલ જાવે. ઓર અગર શાહઝાદેકો યે બાત મનઝુર તહીં તો મંએ અપની જાન ખોતીહું, ઉસ વકત શાહઝાદેને લાચાર હોકર છબેલી ભઠયારીકા નીસ્ફર ઝમીનમેં ગાડ દયા, ઓર ઇસ કદર તીર મારે કે વો મરગઇ. ફીર ઉસકી લાશકો ઉઠવાકર ગડવા દયા.

ફીર શાહઝાદા દરબારસે ઉઠકર મેહલમેં આયા ઓર શામકા મુનતઝર રહા. જબ રાત હુઈ ઓર ખાનેસે ફારીગ હોકર શાહઝાદા બડી ખુશીસે પલંગપર જાકર લેટા. ઓર ઇધરસે નચહતર કુંવરભી સીંગાર કરકે આઇ, શાહઝાદાને ઉસકા હુશ્નો જમાલ દેખકર બેતાબ હોકર ઉસકો ગલેસે લગાયા ઓર તમામ રાત એશો-અશરતમે ગુ-ઝરી જબ સુબાહ હુઈ શાહઝાદા હમામકો ગયા, જબ હમામ ફારીગ હુવા પોશાક શાહના પેહનકર દરબારમે આયા, તમામ દીન મુલકથ બંદોબસ્તમેં રેહતા ઓર તમામ રાત નચહતર કુંવરકે સાથ અઇશ-મેં મસરૂફ રેહતા ઇસી તરેહ એક મુદદત ગુઝર ગઈ ફીર બાદશાહને સલતનતસે ગોશા નીશીની ઇખતીયાર કરકે શાહઝાદેકો તખ્તપર બી-ઠાયા ઓર તાજશાહી સરપર રખકર શાહઝાદા તખ્તપર બઇઠકરે અદલો ઇનસાફ કરને લગા, ઓર તમામ રૈયત ઉસકે અદલો ઇનસાફ ખુશ ખુરરમ રેહને લગી.

તમામ શુદ.

જાહેર ખબર.

[illegible]	૦—૨—૦
[illegible]	૦—૨—૦
ક [illegible]	૦—૨—૦
કીસ્સા ગુલબંદે [illegible].	૦—૪—૦
કીસ્સા લાલ ગોહર.	૦—૨—૦
[illegible]	૦—૧—૦
કમરૂલ ખુલાસા.	૦—૨—૦
સુર્મેકા સીતારા.	૦—૫—૦
અખબાર નામા.	૦—૧—૦
વફાતનામા બીબી ફાતમકા.	૦—૧—૦
મહેનબી અને બાગે રસુલ.	૦—૩—૦
શાદીનામા બીબી ફાતમકા.	૦—૧—૦
મજમુએ મુનાજાત.	૦—૧—૦
સકરાત નામા.	૦—૧—૦
મજમુએ મદહાત.	૦—૪—૦
મજમુએ નાજ મુઅજ્જીયા.	૦—૪—૦
નુર નામ.	૦—૨—૦
ચાર દરવેશકા કીસ્સા.	૦—૫—૦
શાહજાદા શાહપરી કીસ્સા.	૦—૨—૦
જેતુન મોહમદ હનીફાકા.	૦—૨—૦
તમીમ અનસારીકા કીસ્સા.	૦—૪—૦
કાલી જોગીનકા કીસ્સા.	૦—૨—૦
જમજમાકી ખોપરી.	૦—૧—૦

મોજીઝે જાહીરની વીગેરે.	[illegible]
કીસ્સા સીપ[illegible] જાદા.	[illegible]
કીસ્સા સોદાગર બચ્ચા.	[illegible]
કીસ્સા મીઆવાણી.	[illegible]
કીસ્સા શાહીઆમ	[illegible]
નાજની મહાબુકા કીસ્સા.	[illegible]
સુજા બીબીકા કીસ્સા	[illegible]
બીરૂલ અમલકા કીસ્સા.	[illegible]
બીબી મરીયમકા કીસ્સા.	[illegible]
છબીલી ભટીયારીકા કીસ્સા.	[illegible]
ગુલચમને બોસ્તાન.	[illegible]
મજમુએ જોગી નામા	[illegible]
ગુલજારે નાતમા.	[illegible]
ઇનાએ કતેન માતમા.	[illegible]
માહાતમ છોટા.	[illegible]
ભેલબટાઉ ને મોહોના રાણું	[illegible]
હાતમતાઇકા કીસ્સા.	[illegible]
લેલી મજનુકા કીસ્સા.	[illegible]
જવાહીર હીરો.	[illegible]
તરકીબુસ્સલાત.	[illegible]
જંગનામા મોહોમદ હનીફકા કીસ્સા.	[illegible]
ગુલજારે પંજતન.	[illegible]

આ સીવાય વારતાઓ તથા નાટકો તથા પુસ્તકો વીગેરે બધી જાતની ચોપડીઓ હમારી પાસેથી મળશે માટે સદગૃહસ્થો તથા વેપારીઓને ખબર આપવામાં આવે છે કે હમો [illegible] મોકલીશું માટે એક વખતે મંગાવી ખાતરી કરશો.

બુકસેલર—સરફઅલી કીકાભાઈ.

ઠે. [illegible]—મુ. અમદાવાદ.